

Annertusuaqqap Nuua

– en Dorset-boplads i Sydostbugten, Vestgrønland

Af Jens Fog Jensen

Gemt af vejen i det sydøstlige hjørne af Disko Bugt ligger Sydostbugten som et stort roligt indenskærs farvand omgivet af afrundede op til 500 m høje fjelde. Landet er grønt og vandet er blått, spejlblankt, kun brudt af hvalers blårs og grønlandssælens plasken. Fra slutningen af december til midt i juni er bugten dækket af landfast is, i reglen et glimrende slædeføre da isskrudninger er sjældne. Kun ringsælen forstår kunsten at lave åndehuller, den er derfor også den eneste sælart, der træffes året rundt. I indlandet findes en mindre rensdyrbestand, og der er flere elve, der i al fald indtil fornylig havde en god ørredbestand.

I Sydostbugtens vestlige del er kysten stærkt indskåret, østvendte næs veksler med vige, bugter og smalle sunde, og det er her 10 km syd for bygden Ikamiut, at vi finder lokaliteten Annertusuaqqap Nuua. Direkte oversat til dansk betyder Annertusuaqqap Nuua »den lille pynt (ved siden af en lidt større) på spidsen af den store«, og bedre kan stedet faktisk ikke beskrives.

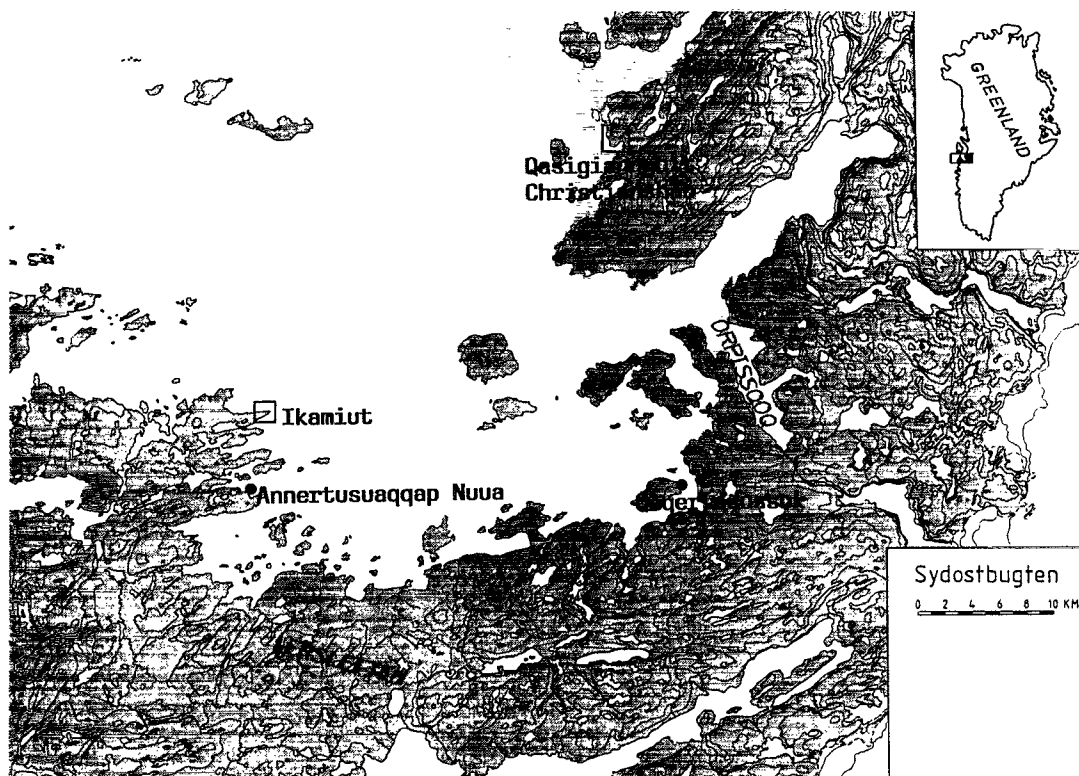
På spidsen af den store halvø Anner-tussoq findes to mindre næs, hvoraf det

nordligste har været genstand for den Dorset-bosættelse, der her skal beskrives. Lokaliteten er på mange måder typisk for den palæo-eskimoiske bosættelse i området, dengang som i senere tider har det drejet sig om at få omgivet bopladsen med så meget vand som muligt. En lille sadel med udsigt over »bugten« var derfor et ideelt sted at slå sig ned. Adgang til ferskt vand kommer i anden række, en stor del af året skal det alligevel bjerges i form af is eller sne, og med den rette vind og strøm kan der selv om sommeren nemt fremskaffes et stykke isfjeld.

Udgravningen

Bopladsen blev fundet da arkæolog Keld Møller Hansen og Maria Steenholdt i

Jens Fog Jensen, cand. phil. i Forhistorisk Arkæologi, speciale i palæoeskimoiske kulturer udarbejdet på Memorial University of Newfoundland, Canada. Har siden 1988 deltaget i en række feltarbejder i Øst- og Vestgrønland. Siden 1993 museumsleder på Qasigianguit Katersugaasiviat. Projektleder for »Sydostbugt-projektet – forandringer af boligform og socialstruktur i forhistorisk tid i Sydostbugten, Vestgrønland«.

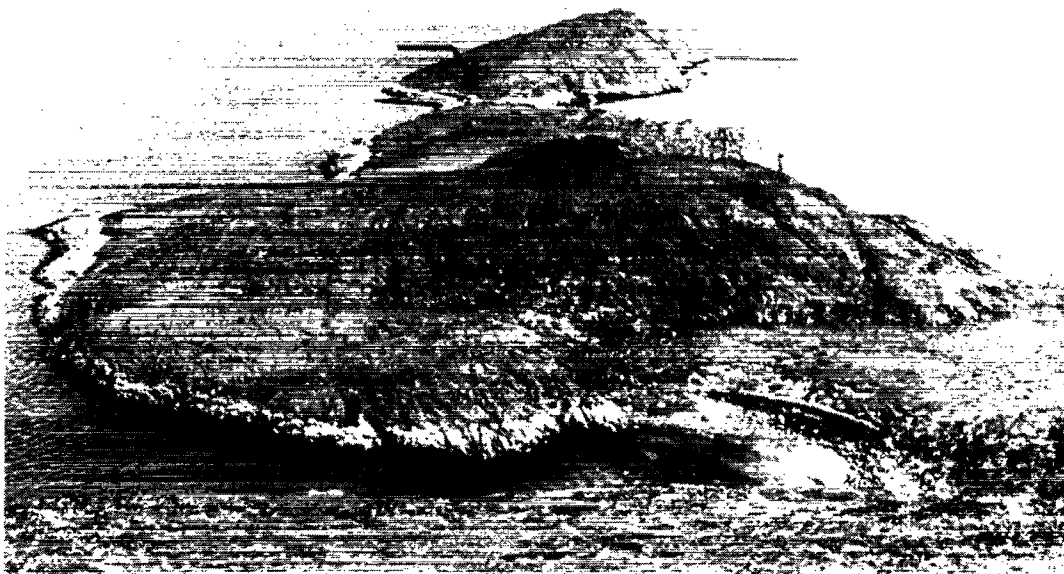

Sydlig Disko Bugt med nogle af de i teksten nævnte lokaliteter.

1988 rekognoscerede området for Qasigiannuit museum. Yderst på en lille strand nær spidsen af Annertusuaqqap Nuua fandtes mange redskaber af en type, der karakteriserer Dorset-kulturen, den yngre fase af Grønlands stenalder. Kun få lokaliteter fra Dorset-kulturen er undersøgt systematisk, og det er derfor endnu temmelig begrænset, hvad vi ved om denne periodes bopladser.

Qasigiannuit museum besluttede derfor i sommeren 1994 at foranstalte en udgravning på stedet. Egentlig var det kun meningen at foretage en mindre sonderende undersøgelse, for så at vende tilbage med et »større apparat« i 1995. Det viste sig imidlertid hurtigt, at funde-

ne kun i ringe udstrækning bredte sig ud over halvøen, til gengæld var de stærkt koncentreret omkring et ganske lille område nær stranden. I brinken kunne kun konstateres et enkelt 10-15 cm tykt kulturlag, der hvilede direkte på grundfjeldet. Dette bekræftede vor formodning om, at der måtte være tale om een nogenlunde samtidig aflejring. Inde på den lille sadel forhindrede permafrost os imidlertid i øjeblikkeligt at grave i bund. Spørgsmålet var derfor stadig åbent om, hvorvidt lagfølgen var den samme herinde, det grundfjeld vi var raget på i den første profilgrøft kunne være noget klippe, der stak op gennem ældre aflejringer. Det besluttedes derfor at udvide udgrav-

Annertusuaqqap Nuua set fra vest, pilen markerer bopladsens placering.

ningen omkring de prøvehuller, der gav flest fund. Herved kunne den smule sol, der viste sig i sommeren 1994, tømme den frosne undergrund, og vi kunne efterfølgende afdække lagfølgen på stedet.

Ved udvidelsen endte vi med at åbne et område på $7,5 \times 5$ m, og udgravningslederen begyndte nu at ligge vågen under midnatssolen, for uden at kende sedimentets dybde er det ren hasard at åbne til $37,5$ m² permafrosne kulturlag. Det svarer nærmest til, at en læge skar sin patient op uden først at have stillet diagnosen, nå men sådan er det jo altid i begyndelsen af en udgravning, man famler i blinde, indtil man får nogle holdpunkter, d.v.s. boligrester eller veldefinerede kulturlag at holde sig til. Og heldig-

vis stillede diagnosen sig selv omtrent på dette tidspunkt af udgravningsforløbet.

I den ene ende af udgravningen dukkede nogle stenfliser frem, de var tydeligvis lagt af menneskehånd og måtte altså fortolkes som en form for brølægning. Stenfliserne definerede nu vor horisont, og den overvejende tørre og undertiden temmelig store sten kunne bortgraves.

Hele udgravningen udførtes i kvadratiske felter med registrering af det fundne inden for 50×50 cm store felter. En del af den udgravede jord blev soldet for herved at få fat i de helt små ofte blot få millimeter store afslag. I løbet af en lille uges tid afdækkedes et helt flisegulv, og konturerne af en bolig tog efterhånden form.

Udgravningsholdet efter endt arbejde. Fra venstre: Lars Villadsen, Martin Antoni Nielsen, Jesper Lund Madsen, Erik Brinch Petersen, Jens Fog Jensen. Liggende forrest: Musti.

konturerne af en bolig tog efterhånden form.

Boligen

Langs fliselægningens sydøstligste udbredelse kunne væggen følges temmelig nøjagtigt, idet bagvæggen her var let nedgravet i jordoverfladen. En del kantstillede og opstablede fliser har støttet jordvæggen. Nogle lodretstående og opstablede stenfliser må ganske vist tilskrives cryoturvation (jordbevægelse som følge af permafrost), men i dele af vægforløbet fremstod tydeligt en mindre fliseopbygning, der klart synes at repræsentere resterne af en lav væg opbygget af tørv og sten.

Langs fronten og de to endevægge er det sværere at definere vægforløbet. Fliselægningens udbredelse markerer omtrent størrelsen af det indre rum. De lidt større sten, der omkranser fliselægningerne, kan derfor formodes at have udgjort fundamentet for en lav tørvemur.

På grundlag af udgravningen kan der således skitseres et rektangulært til ovalt ca. 5×3 m stort let nedgravet hus omgivet af en lav tørvemur. Taget kan vi naturligvis ikke vide noget om, men det udgjordes formentlig af sælskind udspændt over en bærende konstruktion af hvalribben og drivtræ. Der kan dog også have indgået tørv og sten i tagkonstruktionen, denne antagelse vil i al fald kun-

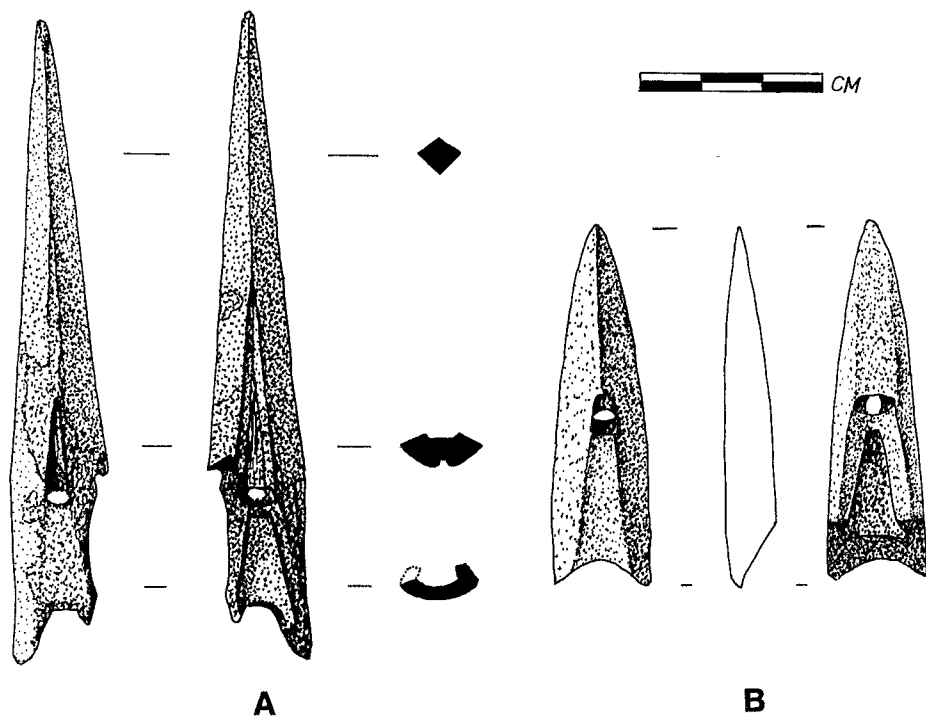
ne forklare, hvorfor gulvfladen inden udgravningen var dækket af sten og tørv.

Karakteristisk for boligens interiør er et ca. $2,5 \times 0,7$ m stort område uden fliselægning i rummets centrale del. Gulvområdet skiller brolægningen i to omtrent lige store dele, der hver især fortolkes som brikseområder. Der fandtes flere stykker af fragmenterede spækklamper, og selve lampestedet kunne ses i form af store plamager af sod og opkogt spæk, såkaldt spæksylte, der som en nærmest koksagtig fast masse aflejres under lampen. Egentlige ildsteder med trækul fandtes ikke inde i boligen, men der er store mængder trækul fra kulturlaget foran boligen, ildstederne har altså været ude i det fri. Inde i huset fandtes 3 tyde-

lige lampesteder, et ved bagvæggen bag hver briks, og et ved en stor sten nær det sted hvor udgangen må have befundet sig. Man kan derfor antage at boligen har været beboet af flere familier med hver deres lampested, men tilfældet kan ligeså godt være, at den samme lampe har været flyttet rundt, eller at en enkelt familie slet og ret har haft flere lamper. Kvalificerede gisninger vedrørende antallet af beboere, deres indbyrdes relationer og eventuelle funktionsområder inden i boligen må derfor afvente kombinerede analyser, der inkluderer det samlede fundbillede, d.v.s. lampestedernes placering, oldsagernes spredning såvel som boligens generelle struktur.

Den udgravede boligruin markerede sig som to fliselægninger adskilt af et centralt gulvområde. Bagest (d.v.s. til højre i fotografiet) var fliselægningerne let nedgravet i undergrunden.

A) Harpunhoved fra Annertusuaqqap Nuua. De nærmeste paralleller findes blandt nordøstgrønlandske Independence II harpunhoveder. B) Sammenligneligt harpunhoved fra 24 m niveauet på Jens Munk Site, Igloolik, Canada. På grundlag af harpunhovedets typologi kan bosættelsen på Annertusuaqqap Nuua indirekte dateres til tidsrummet omkring 700-800 f.Kr. Det skal blive interessant at se om denne arkæologiske datering holder stik i forhold til en ^{14}C datering. Tegning: Jens Fog Jensen.

Et depot under briksen

Under en flise i den ene briks fandtes et lille depot, her lå side om side et stikkelignende redskab, en kniv og en knækket økse, der formentlig er blevet gemt med henblik på senere anvendelse som råemne. Sådanne depoter er typiske for palæo-eskimoiske boliger (Grønnow og Meldgaard 1991:20), redskaber og undertiden kødstykker og lignende blev gemt af vejen med henblik på senere anvendelse.

Oldsagsinventaret

I forbindelse med boligruinen udgravedes et stort oldsagsinventar, mest bestå-

ende af flintaffald og redskaber af sten, der typologisk svarer til Dorset I inventaret fra f.eks. Sermermiut (Mathiassen 1958; Larsen and Meldgaard 1958). Der afdækkedes dog også enkelte redskaber af organisk materiale.

Redskaber af ben og tak

Blandt de ganske få stykker bearbejdet ben og tak er en hvalknogle med en gennem boring, formentlig en slædemede, samt et enkelt næsten helt harpunhoved, formentlig af rentak.

Harpunhovedet er fint forarbejdet, med åben skaftgrube, og et karakteristisk rombisk tværsnit. På den ene side findes

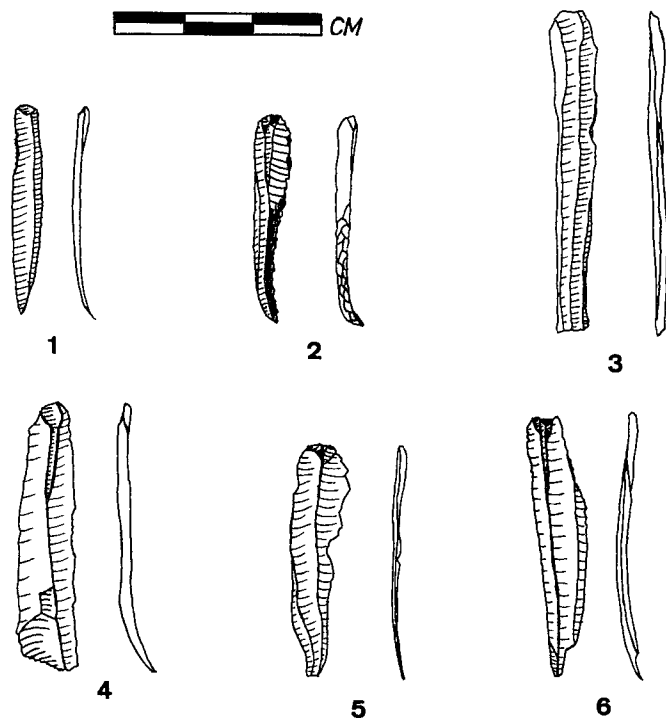
en aflang grube i forlængelse af linehullet. Heri kunne en knude forsænkes, så den ikke generede ved harpunens indtrængen i byttet. På den modsatte side findes også en udskæring i forlængelse af linehullet, men den er knap så dyb, den synes mere at have æstetisk end egentlig funktionel værdi.

Der kendes ikke nøjagtig ens eksemplarer, men de nærmeste paralleller er tydeligvis at finde blandt Independence II harpunerne fra Nordøstgrønland (Knuth 1968). På den ene side rummer harpunhovedet altså en række særegne detaljer, der måske karakteriserer vestgrønlandsk Dorset I, og på den anden

side underbygger harpunens generelle type, karakteriseret ved den selvbladede facetskårne spids, et enkelt gennemgående linehul og den åbne skaftgrube det nære slægtskab mellem Dorset I og Independence II, som også stenredskaberne udviser.

Redskaber af sten

Redskaberne er som på andre stenalderboplads i Disko Bugt udfærdiget af henholdsvis en blød kiselskifer, der kan være sort, grå eller gullig undertiden stribet, og henholdsvis af en hård fint spaltende agat, der kan antage stort set alle farveskalaens nuancer fra klar gennem-

Mikroflækker. Mange mikroflækker har en ganske fin skæftningsretouche i slagbuleenden. Fastsurret i enden af et lille håndtag fandt de anvendelse som fine knive. Nr. 1 og 6 har ganske fin skæftningsretouche i slagbuleenden, nr. 2 er fint retoucheret i spidsen så den nærmest er blevet til en syl. Tegning: Martin Antoni Nielsen.

sigtig over rød, grøn eller brun til helt sorte varianter. Dette råmateriale karakteriseres i det følgende under fællesbetegnelsen kalcedon. Der er også et lille indslag af bjergkrystal, der optræder i form af mikroflækker, ligesom der også er fundet enkelte afslag og redskabsfragmenter af en kvartsitlignende bjergart.

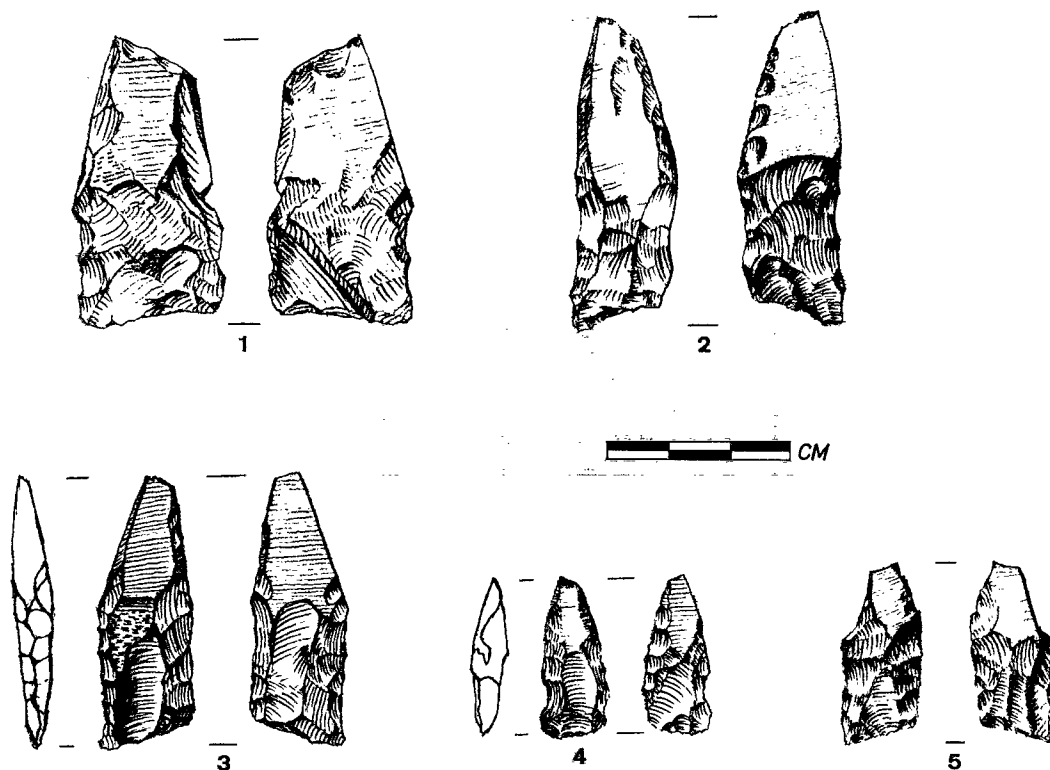
Mikroflækker

Mikroflækker er den mest almindelige redskabstype, de er næsten alle af kalcedon, og der er mange store og flotte eksemplarer imellem. Mange mikroflæk-

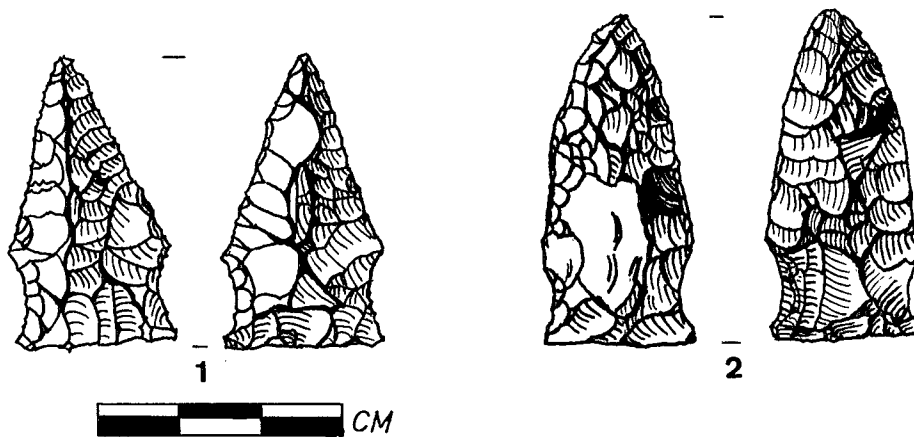
ker må ganske vist opfattes som kasseret affald, men en fin retouche som oftest i slagbuleenden illustrerer, at de ofte har været skæftet og anvendt som knive. Et skæftet eksemplar kendes fra den berømte Saqqaq-boplads på øen Qeqertasusuk, her fandtes en mikroflække fastsurret med hvalbarde i enden af et fint lille træskaft (Grønnow og Meldgaard 1991: 24).

Stikkellignende redskaber

Næst efter mikroflækkerne er stikkellignende redskaber en af de mest alminde-

Stikkellignende redskaber optræder i mange forskellige størrelser. Efterhånden som de opskærpedes blev de mindre og mindre. De viste eksemplarer er alle af killiaq, den bløde kiselskifer. Stikkellignende redskaber af den hårdere kalcedon er typologisk mæge til de viste. Tegning: Martin Antoni Nielsen.

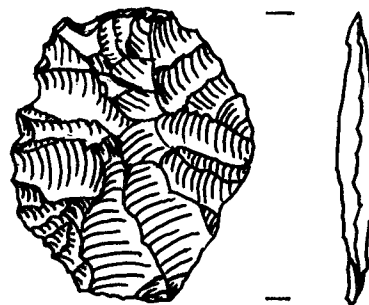
Bifaciale blade. Nogle bifaciale blade har triangulær symmetrisk spids, andre har asymmetrisk spids, og atter andre er afrundede. Tegning: Martin Antoni Nielsen.

lige redskabstyper, de er som oftest lavet af den blødere killiaq, men optræder også af den hårdere kalcedon. Navnet stikkellignende redskab eller pseudo stikkel er den danske oversættelse af redskabstypens engelske benævnelse: »burin like tool«. I Dorset-kulturen optræder ikke ægte stikler, hvor en stump men skarp æg dannes ved afspaltningen af et lille afslag fra enden af et forud tildannet flintstykke. I modsætning hertil har Dorset-kulturens stikkellignende redskab en skarp og stump æg dannet ved slibning, og man har derfor antaget, at de havde omtrent samme funktion som Saqqaq-kulturens stikler. Eksperimenter fra Canada (Maxwell 1985) viser imidlertid, at stikkellignende redskaber også kan anvendes f.eks. til flænsning af sæl. Det er derfor muligt, at i al fald de store eksemplarer også har fundet anvendelse som en form for knive. H.C. Petersen (1979) skriver: »Kingussak er Pseudo-stikkel. Navnet huskes endnu lidt på Vestkysten. Murdock beskrev det fra

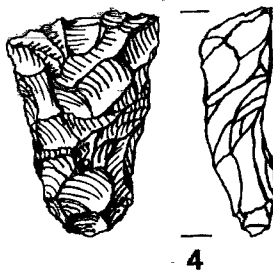
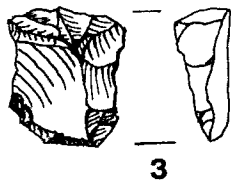
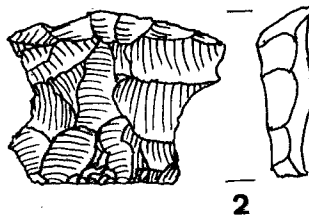
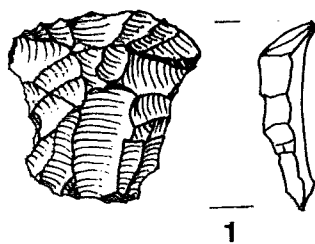
Nordalaska i slutningen af forrige århundrede. I Canadien Eskimo Artifacts omtales den som et af eskimoernes vigtigste stykker værktøj, ... Ben eller træ, der skal kløves, ridses med kingussak, til man kan brække det af. Hos palæoeskimoerne var selve stiften af hård sten«. Således har vi altså også et udmærket og for en gang skyld kortere grønlandsk navn for netop denne redskabstype.

Fladehuggede blade

De fladehuggede blade forekommer i flere varianter, der er fine symmetriske

Sideblad, der blev indsat i siden af en lansespids eller harpunhoved. Tegning: Martin Antoni Nielsen.

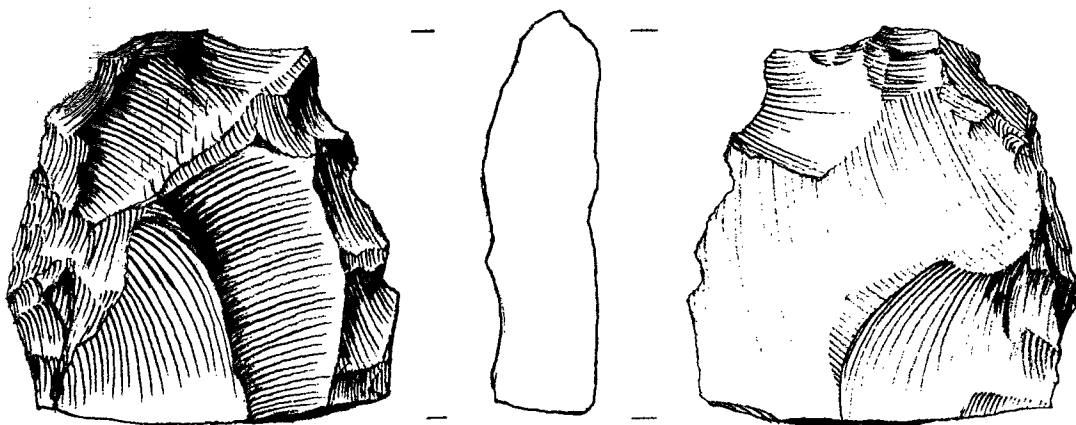

Sideblad, der blev indsat i siden af en lansespids eller harpunhoved. Tegning: Martin Antoni Nielsen.

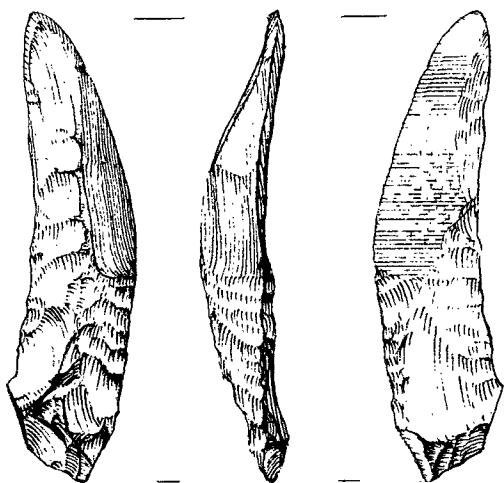
stykker så vel som asymmetriske eksemplarer og stykker med but spids. Langt de fleste bifaciale blade er af kalcedon, enkelte er af den blødere killiaq. Alle er forarbejdet med de for Dorset-kulturen

så karakteristiske surringshak i basisenden.

Ovale bifaciale blade uden surringshak kaldes for sideblade, de kendes fra etnografisk indsamlede lansespids, hvor de

Knækket ræmne, sådanne stykker har ved fintilhugning kunnet forarbejdes til redskaber. Tegning: Martin Antoni Nielsen.

Sleben kniv af killiaq.
Tegning: Martin Antoni Nielsen.

er indfældet som en skærende æg i lansens side. På palæo-eskimoiske bopladser i Nordgrønland har man fundet såkaldte klovfodslanser (Knuth 1958, 1968), med udskæringer til indsættelse af sideblade. Selv om vi ikke har fundet selve lanserne, så kan man med god grund formode, at sidebladene fra Annertusuaqqap Nuua oprindeligt var monteret i lignende fangstredskaber.

Skrabere

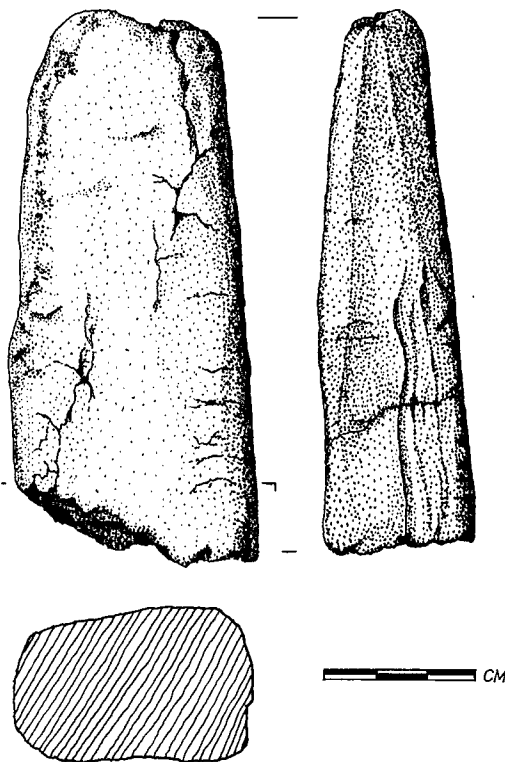
Skrabere forekommer i to grundtyper, nemlig konkave sideskrabere og endeskrabere. Konkave sideskrabere er sjældne, idet der kun optræder et par stykker, hvorimod de små endeskrabere forekommer i stort antal. De er næsten alle små og ganske opbrugte, ofte med »udsvejede hjørner«. De fleste er af kalcedon, men også her findes enkelte udført i den bløde killiaq.

Ud over disse de mest almindelige redskaber forekommer også en del mikro-

flækkeblokke, økser og ræmner til videre forbejdning, samt et par mere eksotiske redskabsformer som fint forarbejdede fuldt slebne endblade, en næsten fuldt sleben kniv af killiaq, en slibesten, en del lampefragmenter samt et fedtstensobjekt af ukendt funktion.

Et fedtstensobjekt af ukendt funktion

Sidstnævnte objekt er værd at kigge lidt nærmere på, idet vi uden at vide besked om dets oprindelige funktion nu kender til et par stykker, der er fundet under ens omstændigheder. Fra en Dorset-ruin i Skjoldungen og fra en Dorset-bolig ud-

Fedtstensobjekt af ukendt funktion.
Tegning: Martin Antoni Nielsen.

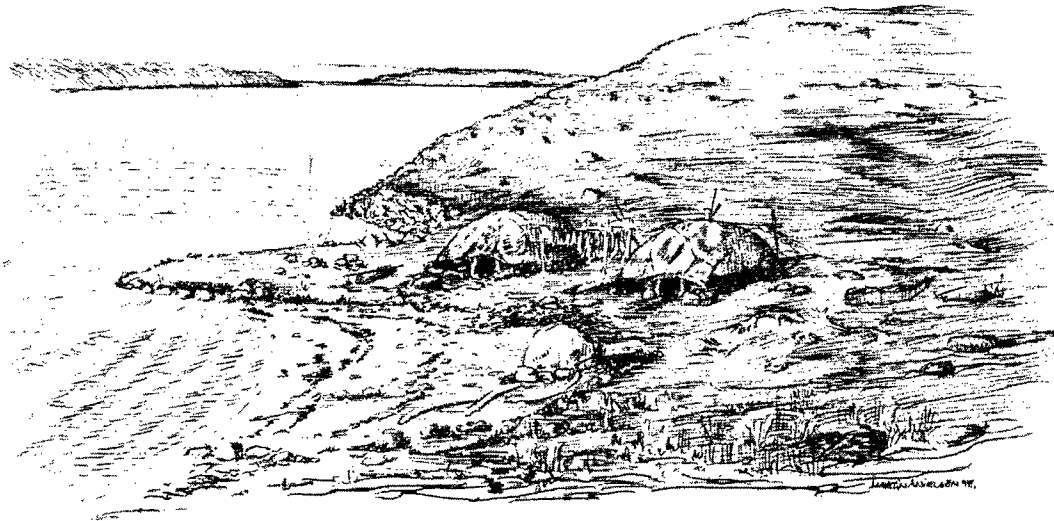
Udgravningsfeltet ligger helt ud til stranden. Fund af kulturlagsrester under strandgruset på det lille skær, der tørlægges ved ebbe, antyder at kulturlagene oprindeligt har strakt sig ud over det nu overskyllede næs.

gravet i Aasiaat kommune er der således fremdraget fuldstændig ens kilelignende genstande af fedtsten. På alle tre lokaliteter lå de nær eller i kogestedet inde i boligen, og de er alle fragmenterede eller ildsprængte. Slebne på næsten hele deres overflade fremtræder de med et sekskantet tværsnit, og deres oprindelige længde må have været omkring 15 cm. Det synes oplagt at »fedtstenskilerne« blev anvendt i forbindelse med madlavningen eller fedtstenslampen, men hvordan?, og til hvad? det ved vi altså ikke.

Vandstandsændringer

Mange steder i Grønland findes forhistoriske strandlinier i stor højde over den nuværende havoverflade. På Lersletten

syd for Sydostbugten, samt f.eks. i bunden af Orpissooq fjorden findes hævede lerkliner med muslingeskaller og forsteninger af ammassatter. Lerklinerne aflejredes under havets overflade umiddelbart efter isens tilbagetrækning for omkring 8-10000 år siden. Ved isens tilbagetrækning forsvandt et massivt tryk på jordoverfladen, der efterfølgende hævede sig. Derfor kan vi i dag finde de gamle strandlinier i stor højde. Den største landhævning foregik hurtigt efter isens tilbagetrækning da landet endnu var mennesketomt. Men en lille rest af landhævningen ser ud til at have fortsat efter Saqqaq-folkets indvandring, således at de efterfølgende Dorset-folk anlagde deres bopladser på et lidt lavere niveau end

Rekonstruktionsforslag. Således kan bopladsen have taget sig ud, da Dorset-folket beboede stedet. Selv om landet som helhed har hævet sig siden sidste istid, så er der meget, der tyder på en mindre landsenkning gennem de sidste 1000 år. Ved rekonstruktionen af bopladsen tænker vi os derfor, at det lille næs, der i dag overskylles ved højvande, var tørt land i Dorset-tid. Formodentlig har bopladsens centrum således befundet sig i det nu oversvømmede område, kun bopladsens inderste del er efterladt til arkæologernes udforskning.
Tegning: Martin Antoni Nielsen.

Saqqaq-bopladserne. Gennem de seneste 1000 år ser det dernæst ud til, at landet har sænket sig. Ofte findes tørvehuse, der bliver skyllet bort af havet, ligesom man i Sydgrønland har konstateret, at anlæg fra nordbotiden i flere tilfælde er sunket i havet. Ved de seneste års undersøgelser i Qasigiannguit og Aasiaat kommuner har det ikke blot kunnet konstateres, at Dorset-bopladserne generelt ligger lavere end Saqqaq-bopladserne (Hansen og Petersen 1989). Dorset-bopladserne ligger faktisk ofte så lavt at de næsten er helt bortskyllet og slet ikke kan bebos i dag. På Annertusuaqqap Nuua

fik vi også syn for disse forhold. Foran boligen rager et lavt skær omkring tyve meter ud i havet. Skæret overskylles ved højvande. Men under strandstenene fandtes bevarede kulturlagsrester i en afstand af op til omkring ti meter fra den nuværende brink. Da bopladsen var beboet, udgjorde det lave skær formodentlig en lille pynt, der ragede ud vinkelret fra kystliniens nuværende forløb. Herved har der ud over den nuværende strand og ved pyntens rod befundet sig en stor plan flade velegnet til beboelse. Formentlig har bopladsen været organiseret omkring dette område. Det vi har

udgravet må således opfattes som resterne af en boplads, der oprindeligt har været noget større end stedet umiddelbart giver indtryk af.

De palæo-eskimoiske boligformer

I Grønland er de palæo-eskimoiske boligformer bedst kendt fra Nord- og Nordøstgrønland, hvor Eigil Knuth gennem mange års utrætteligt virke har registreret dusinvis af bopladser med boligrester (Knuth 1967, 1983). Elegante midtergangsildsteder vidner om en stram og velorganiseret boligform, samtidig med at amorfe fliselægninger og teltringe med centralt ildsted illustrerer, at det langt fra var alle boliger, der fordrede den umage konstruktion af et midtergangsildsted. De seneste 10 års arkæologiske efterforskning i andre dele af Grønland har bidraget med flere lignende ruinyper fra både Øst- og Vestgrønland (Grønnow og Meldgaard 1991, Petersen 1992, Felbo 1994). Fælles for alle disse palæo-eskimoiske boligrester er, at de repræsenterer forskellige former for teltboliger.

Tørvehuset har vi hidtil kun kendt fra Thule-kulturens bopladser, der optræder fra omkring 1000-tallet og fremefter. I både Canada og Alaska kendes derimod allerede i palæo-eskimoisk kontekst flere eksempler på let nedgravede mere permanente boliger, der undertiden minder om Thule-kulturens tørvehuse (Maxwell 1985, Dumont 1987).

Tørvehusets udvikling

Spørgsmålet om tørvehusets udvikling rejser sig derfor helt naturligt. Hvor vi i Grønland hidtil har måttet anse tørvehuset for at være en særlig sen boligform

forbundet med Thule-folkets indvandring omkring år 1000, så kan vi nu på grundlag af blandt andet udgravningerne på Annertusuaqqap Nuua skubbe tørvehusets opdukken omkring 1000 år tilbage i tiden og ane konturerne af en udvikling, der ligger mere på linie med den udvikling af boligformerne, der kendes fra Canada.

I modsætning til Thule-kulturens vinterboliger og nogle Dorset-hustomter fra Canada (Maxwell 1985:155) så har indgangstunnel dog ikke kunnet påvises på huset fra Annertusuaqqap Nuua. Indvendig var huset indrettet med en flisebelagt briks på hver side af et centralt gulvområde. I sin struktur rummer denne hustype således elementer der peger fremad mod Thule-kulturens tørvehuse, såvel som elementer, der peger bagud i tid mod de tidlige palæo-eskimoiske midtergangsboliger, der netop karakteriseres ved en grundplan bestående af to brikse adskilt ved et centralt placeret ildsted og arbejdsområde. I modsætning til den klassiske midtergangsbolig, så var det centrale gulvområde i huset på Annertusuaqqap Nuua imidlertid hverken fliselagt eller omkranset af kantstillede sten. Tværtimod var de to brikse flise-lagte, og det centrale gulv bestod af den naturlige undergrund, der under hele boligen udgjordes af grus og små rullesten. Det åbne område midt i boligen må således antages at have udgjort et regulært gulv mellem to skinddækkede brikse.

Huset på Annertusuaqqap Nuua såvel som en Dorset-bolig udgravet i 1993 på lokaliteten Ikarlussup Timaa i Aasiaat kommune kunne ikke umiddelbart ses

på den eksisterende jordoverflade. I modsætning hertil fremstår Thule-kulturens vinterboplader som oftest tydeligt i landskabet med mere eller mindre klart fremtrædende vægforløb overgroet af græs og marehalm. Denne forskel i Thule- og Dorset-ruinernes umiddelbare fremtræden skyldes nok mest, at Dorset I ruinerne er over 1000 år ældre end de ældste Thule-huse, hvoraf de ældste jo for øvrigt også er temmelig sjældne og svære at få øje på. Den ringe synlighed af Dorset-kulturens huse kan også hænge sammen med, at der oprindeligt var tale om lavere vægforløb. F.eks. kan man forestille sig en boligform i stil med de telthuse, der tidligere anvendtes i det vestgrønlandske indland (Grønnow et. al. 1983). Her havde boligen mange af vinterhusets karakteristika, men væggene var knap så markante, og selve taget bestod af en form for teltagtig overbygning.

På trods af mange års efterforskning så rummer »landkortet« over grønlands tusindårige forhistorie stadig mange hvide pletter. Med de seneste års undersøgelser står det klart, at overgangen fra Saqqaq-kultur til Dorset-kultur uanset om den er kontinuær eller diskontinuær ikke blot indbefatter de ændringer af

redskabernes udseende, som kunne belyses allerede ved 50'ernes stratigrafiske gravninger på Sermermiut (Mathiassen 1958; Larsen og Meldgaard 1958), men tilsyneladende også indbefatter ændringer af boligformen. Detaljerne i denne udvikling står dog langt fra klart, vi mangler endnu vigtig viden om de enkelte boligformers brug og eventuelle karakteristika i deres indretning. Qasigiannuguit museum og Aasiaat museum har derfor på baggrund af en bevilling fra Nordisk Råds Samarbejdsnævn for Arktisk Humanistisk Forskning indledt et samarbejde med arkæologer fra Københavns Universitet og Universitetet i Tromsø om i større detaljer at undersøge betingelserne for udviklingen og brugen af de forskellige boligformer gennem Grønlands forhistorie.

Tak til: N.A.P.A. Nordens Institut i Grønland, De Grønlandske Kommuners Fond til Arkæologiske Undersøgelser, Det kongelige Grønlandsfond, SAS og Grønlandsfly's rejsestipendium, uden hvis økonomiske og logistiske støtte undersøgelserne ikke havde kunnet gennemføres, samt tak til udgravningens deltagere, der uden at kny stod gennem slid og slæb, regn og slud.

Litteratur:

Andreasen, Claus & Henrik Elling 1990. Grønlands Hjemmestyre Miljø- og Naturforvaltning. Teknisk rapport nr. 18. Biologisk-arkæologisk kortlægning af Grønlands østkyst mellem 75°N og 79°30'N Del 5: Arkæologisk kortlægning mellem Shannon (74°55'N) og Île de France (77°41'N), sommeren 1989.

Andreasen, Claus & Henrik Elling 1992. Grønlands Hjemmestyre Miljø- og Naturforvaltning. Teknisk rapport nr. 25 – januar 1992. Biologisk-arkæologisk kortlægning af Grønlands østkyst mellem 75° og 79°30' N. br. Del 7: Arkæologisk kortlægning mellem Dove Bugt (76°130'N) og Lambert Land (79°130'N), sommeren 1990.

- Dumont, Don E. 1987. *The Eskimos and Aleuts*, Revised Edition. Thames and Hudson.
- Felbo, Mette 1994. Palæoeskimoerne – de første mennesker i Skjoldungeområdet. *Tusaaat/Forskning i Grønland* 1-2/94:13-20.
- Grønnow, Bjarne, Morten Meldgaard and Jørn Berglund Nielsen 1983. Aasivissuit – The Great Summer Camp. *Archaeological, Ethnographical and Zoo-Archaeological Studies of a Caribou Hunting site in West Greenland*. *Meddelelser om Grønland, Man and Society* 5.
- Grønnow, Bjarne og Morten Meldgaard 1986. Sidste nyt fra Saqqaq-folket. *Forskning/Tusaaat* 1/86: pp. 9-19.
- Grønnow, Bjarne og Morten Meldgaard 1988. Boplads i Dybfrost. – Fra Christianshåb Museums udgravninger på Vestgrønlands ældste boplads. *Naturens Verden* 11-12, 1988: pp. 410-440.
- Grønnow, Bjarne og Morten Meldgaard 1991. De første Vestgrønlandere. Resultaterne fra 8 års undersøgelser på Qeqertasussuk-bopladsen i Disko Bugt. *Tidsskriftet Grønland*, 4-7: pp. 103-144.
- Grønnow, Bjarne 1994: Qeqertasussuk – the Archaeology of a Frozen Saqqaq Site in Disko Bugt, West Greenland. In: *Threads of Arctic Prehistory: Papers in Honour of William E. Taylor Jr., David Morrison and Jean-Luc Pilon*, eds. Canadian Museum of Civilization, Mercury Series, Archaeological Survey of Canada Paper 149: pp. 197-238.
- Hansen, Keld Møller og Erik Brinch Petersen 1989. Rekognosceringsrapport sommeren 1988. Rekognoscering af kyststrækningen i området Nivap Suvdlua, Nivap Pa, Skærgården i Nivap Pa, Den sydvestlige del af Sydostbugten i Qasigiannuguit Kommune. København 1989.
- Jensen, Jens Fog (in press). Den to-delte bolig – en rumlig analyse af et midtergangsildsted og dets oldsagsinventar. *Grønlandsk Kultur og Samfundsforskning* 1994.
- Knuth, Eigil 1958. *Archaeology of the Farthest North*. Proceedings of the 32nd International Congress of Americanists. Copenhagen August 10th.
- Knuth, Eigil 1967. The Ruins of the Musk-Ox Way. *Folk*, Vol. 8-9 1966/67: pp. 191-219.
- Knuth, Eigil 1968. The Independence II Bone Artifacts and the Dorset Evidence in North Greenland. *Folk*. Vol. 10, 1968: pp. 61-80.
- Knuth, Eigil 1983. The Northernmost Ruins of the Globe. *Folk*, Vol. 25, 1983: pp. 5-21.
- Larsen, Helge and Jørgen Meldgaard 1958. Paleo-Eskimo Cultures in Disco Bay, West Greenland. *Meddelelser om Grønland* 161(2).
- Mathiassen, Therkel 1958. The Sermermiut Excavations 1955. *Meddelelser om Grønland* 161(3).
- Maxwell, Moreau S. 1985. *Eastern Arctic Prehistory*. Academic Press, London.
- Møbjerg, Tinna 1986: A Contribution to Paleoeskimo Archaeology in Greenland. *Arctic Anthropology* Vol. 23, Nos. 1 & 2, pp. 19-56.
- Petersen, Erik Brinch 1992. Udgravningsberetning for Saqqaq-teltring på Akunap nuna. Lokalitet Aasiaat 147/1990. Brinchip tupeqarfikuuta. Rapport Aasiaat Museum.
- Petersen, H. C. 1979. Terminologi for våben- og værktøjssten fra eskimoisk stenalder. *Forskning/Tusaaat* 1/79: pp. 22-24.